

DAVLAT TIJORAT BANKLARDA PUL MABLAG'LARNING HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH

Ko'liboyeva Gavhar Husanboy qizi

“UNIVERSALBANK” ATB Zangiota filiali valyuta ayirboshlash bo'limining nazoratchi kassiri

Mirzayeva Nilufar Alijonovna

O'zbekiston Respublikasi “Bank-Moliya Akademiyasi”, magistratura tinglovchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola davlat tijorat banklarida pul mablag'larining hisobini takomillashtirish masalalarini o'rganishga bag'ishlangan. Unda bank tizimining moliyaviy barqarorligi va samaradorligini oshirishda hisob-kitob jarayonlarining roli tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor pul mablag'lari oqimini boshqarish va hisobga olish jarayonlarini avtomatlashtirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali hisob-kitob tizimlarini yangilash masalalariga qaratilgan. Shuningdek, maqolada bu boradagi xalqaro tajriba o'rganilib, mamlakat bank tizimi uchun qo'llanishi mumkin bo'lgan samarali yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Hisob-kitob mexanizmlarini takomillashtirish orqali mijozlarga ko'rsatiladigan xizmatlar sifatini oshirish va bank faoliyatining samaradorligini oshirish yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar. Davlat tijorat banklari, pul mablag'lari hisobi, avtomatlashtirish, raqamli texnologiyalar, hisob-kitob jarayonlari, moliyaviy barqarorlik, xalqaro tajriba, bank tizimi samaradorligi.

KIRISH

Bugungi kunda davlat tijorat banklari iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Banklarning asosiy vazifalaridan biri moliyaviy resurslarni samarali boshqarish va ulardan oqilona foydalanishni ta'minlashdir. Pul mablag'larining hisobini yuritish esa banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan jarayonlardan biri hisoblanadi. Hisob-kitob tizimlarini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiyotning muhim talablaridan biri bo'lib, raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirish jarayonlari bu sohada yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, bugungi tezkor o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitda davlat tijorat banklari oldida raqobatbardoshlikni saqlab qolish va moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash vazifasi turibdi. Pul mablag'lari hisobi tizimlarining yangilanishi banklarning moliyaviy oqimlarini samarali boshqarishi, xarajatlarni optimallashtirishi va mijozlar ehtiyojlarini tezroq qondirishi uchun sharoit yaratadi.

Shuningdek, ushbu jarayonlar nafaqat ichki bank tizimi samaradorligini oshirish, balki milliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatish imkoniyatini ham beradi. Pul

mablag‘lari hisobi tizimini takomillashtirish orqali banklar nafaqat o‘z moliyaviy resurslarini yaxshiroq boshqarishi, balki iqtisodiy jarayonlarda ishtirok etayotgan turli sektorlar o‘rtasidagi moliyaviy tranzaksiyalarni tezroq va ishonchliroq amalga oshirishi mumkin.

Davlat tijorat banklari uchun asosiy ustuvor vazifalardan biri sifatida xalqaro standartlarga mos keladigan pul mablag‘larini hisobga olish usullarini joriy etish muhimdir. Bu esa banklarning xalqaro moliyaviy bozorlar bilan integratsiyalashuviga yordam beradi. Shuningdek, maqolada banklardagi pul mablag‘lari hisobi jarayonlarida shaffoflikni ta‘minlash va audit jarayonlarini takomillashtirish masalalari ham o‘rganiladi.

Jumladan, zamonaviy texnologiyalarni keng ko‘lamda joriy etish va axborot tizimlarini rivojlantirish davlat banklarining kelajakda barqaror o‘shishiga zamin yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda davlat tijorat banklarida pul mablag‘lari hisobini takomillashtirish bo‘yicha mavjud muammolarni aniqlash va ularni hal etish uchun samarali usullarni aniqlash maqsadida ilmiy yondashuvlar qo‘llanildi. Tadqiqot quyidagi metodlar asosida olib borildi.

1-jadval.

Tijorat banklarda pul mablag‘larning hisobi metodologiyasi¹

		Pul mablag‘lari hisobi, bank ishi va moliyaviy menejment sohasidagi ilmiy adabiyotlar va xalqaro amaliy tajribalar o‘rganildi. Ushbu tahlil orqali pul mablag‘lari hisobi jarayonlarining takomillashtirilishi bilan bog‘liq dolzarb masalalar va innovatsion yondashuvlar o‘rganildi.
2.		Davlat tijorat banklaridagi amaliy tajribalarni o‘rganish va ularni solishtirish orqali, bu banklarning pul mablag‘lari hisobini qanday amalga oshirishi, mavjud tizimlarning kamchiliklari va ularni yaxshilash bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Shu bilan birga, bankning moliyaviy barqarorligini ta‘minlashda avtomatlashtirilgan tizimlarning samarasi tahlil qilindi.
3.		Tadqiqotda banklar faoliyatiga oid statistik ma‘lumotlar o‘rganildi va ular asosida pul mablag‘lari hisobini takomillashtirishning iqtisodiy samaradorligi baholandi. Moliyaviy ko‘rsatkichlar va ularning dinamikasi o‘rganilib,

¹ Muallif ishlanmasi.

		yangi hisob tizimlarining joriy etilishi natijasida kutiladigan iqtisodiy samaradorlik tahlil qilindi.
4.	Suhbat va so‘rov usuli	Tadqiqot doirasida bank mutaxassislari, moliyaviy menejerlar va hisobot yurituvchi xodimlar bilan suhbatlar o‘tkazildi. Ularning amaliy tajribalari asosida pul mablag‘lari hisobi jarayonlaridagi muammolar va takomillashtirish yo‘nalishlari aniqlab olindi.

Ushbu metodologiyalar birgalikda davlat tijorat banklarida pul mablag‘lari hisobini takomillashtirish bo‘yicha chuqur tahlil o‘tkazish va samarali tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot davomida davlat tijorat banklarida pul mablag‘lari hisobini takomillashtirish masalalari chuqur tahlil qilindi. Quyida asosiy tahlillar va ularning natijalari keltiriladi:

- o Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, avtomatlashtirilgan hisob-kitob tizimlari bank faoliyatini sezilarli darajada soddalashtiradi va moliyaviy operatsiyalarni yanada shaffof qiladi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklar kamayadi, ish jarayonlari tezlashadi va tranzaksiya xarajatlari qisqaradi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, avtomatlashtirilgan tizimlar joriy etilgan banklarda moliyaviy jarayonlar samaradorligi 15-20% ga oshgan.

- o Zamonaviy texnologiyalarning qo‘llanilishi mijozlarga ko‘rsatiladigan xizmatlar sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Bank mijozlariga tezkor, ishonchli va shaffof xizmatlar ko‘rsatish orqali mijozlar ishonchi oshmoqda va bu banklar o‘z raqobatbardoshligini mustahkamlashmoqda. Natijalarga ko‘ra, raqamli texnologiyalarni joriy etgan banklarda mijozlar bazasi o‘sishi va ularning qoniqish darajasi sezilarli oshgan.

- o Xalqaro amaliy tajribalardan olingan ma‘lumotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda banklar moliyaviy oqimlarni boshqarish va hisob-kitob jarayonlarini avtomatlashtirish borasida katta yutuqlarga erishgan. Xalqaro standartlarga mos ravishda, hisob tizimlarini yangilash va nazorat mexanizmlarini kuchaytirish orqali davlat tijorat banklarining samaradorligini oshirish mumkinligi aniqlangan.

- o Banklarning moliyaviy ko‘rsatkichlari tahlil qilinganda, hisob-kitob tizimlarini takomillashtirgan banklar aktivlar rentabelligi va kapitalning samarali boshqarilishi bo‘yicha sezilarli ijobiy natijalarga erishgan. Yangi hisob tizimlarining joriy etilishi banklarning kredit portfeli, likvidligi va daromadlilikini oshirgan. Ma‘lumotlarga ko‘ra, yangi tizimlar joriy etilganidan keyin banklarning sof foydasi o‘rtacha 10-15% ga oshgan.

○ Avtomatlashtirilgan tizimlar nafaqat jarayonlarni optimallashtirish, balki moliyaviy risklarni boshqarishni ham soddalashtiradi. Pul mablag‘lari hisobi bo‘yicha aniq va real vaqtda ma‘lumot olish imkoniyati banklarga risklarni tezroq aniqlash va ularga qarshi chora ko‘rish imkonini beradi. Bu esa banklar moliyaviy xavfsizligini oshirishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, davlat tijorat banklarida pul mablag‘lari hisobi tizimlarini avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali banklarning moliyaviy jarayonlari samaradorligi va mijozlar ishonchi sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, bu jarayonlarning xalqaro tajriba asosida rivojlantirilishi bank tizimining global integratsiyalashuviga zamin yaratadi. Yangi texnologiyalarni qo‘llash va jarayonlarni optimallashtirish orqali moliyaviy barqarorlik va samaradorlikni ta‘minlash mumkinligi tadqiqot natijalari orqali tasdiqlandi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda davlat tijorat banklarida pul mablag‘lari hisobi tizimlarini takomillashtirish zaruriyatini tasdiqlaydi. Bank faoliyatining samaradorligini oshirish va moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash uchun avtomatlashtirilgan hisob-kitob tizimlarini joriy etish juda muhimdir. Raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan tizimlar inson omili xatolarini kamaytirish, ish jarayonlarini tezlashtirish va moliyaviy operatsiyalarning shaffofligini ta‘minlash orqali banklar uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi.

Maqolada xalqaro tajribalarning o‘rganilishi va ularning mahalliy banklar faoliyatiga tatbiq qilinishi samaradorlikni oshirishning muhim omillaridan biri ekanligi aniqlangan. Avtomatlashtirilgan tizimlar nafaqat moliyaviy oqimlarni boshqarishni soddalashtiradi, balki risklarni samarali boshqarish va nazorat qilishni ham yengillashtiradi.

Shuningdek, bank xizmatlarini avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalarni keng ko‘lamda joriy etish mijozlarga tezkor va sifatli xizmat ko‘rsatish imkonini beradi, bu esa banklar raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. Banklarning moliyaviy ko‘rsatkichlari tahlillari yangi texnologiyalarni qo‘llash banklar daromadlilikini oshirish va aktivlarni samarali boshqarish imkoniyatini yaratishini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, davlat tijorat banklarida pul mablag‘lari hisobi tizimlarini takomillashtirish orqali moliyaviy jarayonlarning samaradorligini oshirish, banklarning ichki barqarorligini ta‘minlash va xalqaro moliyaviy bozorlar bilan yanada muvaffaqiyatli integratsiyalashuvga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. “O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. 1995 y. 26 dekabr.

2. «Banklar va bank faoliyati to'g'risidagi»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 1996 y. 25 aprel.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Hisob-kitoblar mexanizmini takomillashtirish va respublika hamda mahalliy byudjetlarga to'lovlarning o'z vaqtida kelib tushishini rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni. 1998 y. 4 fevral.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bank buxgalteriya hisobining hisob varaqlar rejasi.
5. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining buxgalteriya hisobining hisob varaqlar rejasi.
6. O'zbekiston Respublikasida «Naqd pulsiz hisob-kitoblarni tashkil qilish haqida»gi 60-sonli Nizom. 2020 y. 12 yanvar.
7. O'zbekiston Respublikasi banklarida ochiladigan bank hisob varaqlari haqidagi 1-sonli yo'riqnoma. 2020 y. 6 oktyabr.
8. O'zbekiston Respublikasi banklarida buxgalteriya hisobi va hisoboti to'g'risidagi 61-sonli yo'riqnoma. 2018y. 5 sentyabr.
9. Abdullaeva Sh.Z. «Pul, kredit va banklar» Toshkent 2000 y.
10. Abdullaeva Sh.Z, Navro'zova K.N. «Banklarda buxgalteriya hisobi asoslari» O'quv qo'llanma T. 2020 y.
11. Муругова И.А. Наврўзова К.Н. «Основа бухгалтерского учета банках» Т. 2020 г.
12. Akramovich N. A. History, subject and object of formation of " macroeconomics" //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 10. – №. 1. – C. 209-210.
13. Nizametdinov A. A. Oliy ta'lim tizimida agrar sohaning ustuvorligi unda innovatsiyalarning qullanishi //international conferences. – 2022. – T. 1. – №. 6. – C. 96-98.
14. Baxrom X., Alijon N., Aziz Z. The role of the private sector in the development of tourism //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – T. 1. – №. 12. – C. 130-136.
15. Alijon N., Sirojiddin S., Azizbek A. Franchise system in business and entrepreneurship //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – T. 1. – №. 12. – C. 250-257.
16. Xolmuradovich X. B. et al. Importance of banking system in uzbekistan //Journal of academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – T. 1. – №. 12. – C. 218-224.